

DVADESET PESAMA KOJE BI MOGLE SPASITI AMERIKU¹

Šta je pošlo po zlu? Nekako smo ovo uprskali. Nikako nismo uspeli da uvedemo poeziju u američki sistem obrazovanja, a samim tim ni u kulturu. Mnogi hrabri ljudi su pokušavali i pokušavali decenijama, a zasigurno i dalje pokušavaju. Poslednji pokazatelji njihovog uspeha su uvođenje Roberta Frosta, Karla Sandberga i nekih dela E. E. Kamingsa, „Ljubavne pesme Dž. Alfreda Prufroka“ i „Na stanici metroa“ u čitanke – ova pesma je objašnjavana do iznemoglosti, ali makar čista i klasična, efikasna kao vakcinacija. Ne možemo kriviti „Cara sladoleda“ za današnju ravnodušnost prema poeziji, niti je u redu kriviti Volasa Stivena, koji nam je ipak ostavio i „Trinaest načina posmatranja kosa“, pesmu koja će nastaviti da zapanjuje i intrigira više mladih umova nego što ih je zatupljeno jednim lošim predavanjem o pesmi o sladoledu. Hajde da umesto toga krivimo užtogljene profesore koji tumače pesmu sat vremena u svojim učionicama, koji su je i izabrali zato što je *treba* objašnjavati; pretenciozne, prepotentne platane profesionalnih profesora će uvek privlačiti pesme kojima je potreban propovednik.

No, ipak smo omanuli. Snažna životna sila savremene američke poezije nije uspela da se provuče kroz detektor metala u plan i program državnih škola. Sedamdesetih su naše nade delovale opravdano; mršavi profesor sa zulufima, gospodin Ogilvi, koji se zabavljao sa profesoricom u mini-suknji sa pločama Džoa Baez („Đaci, možete me zvati Brenda“), geštetnerom je umnožavao i analizirao tekstove pesama Sajmona i Garfankla. Naoružani poezijom Lorensa Ferlingetija i Ričarda Brautigana, petnaestogodišnjaci su pisali prve pesme Džima Morisona, Keruakova pojanja egzistencijalističkoj noći.

Ali se nikada nije primilo. Omanuli smo.

Naravno, uvek će biti one retke dece koja svakako razumeju; koja su *shvatila*, zaista *shvatila* „Dar srca našeg, često manljiv i to je svel“, shvatila zato što su starmala, vanredno, napredno upozorena na zamke života odraslih, beskrajne prilike za samoizdaju, armiju lažnih vrednosti koje ih okružuju. Oni su ti koji su napamet naučili „Doversku plažu“ i na maturskoj večeri je promuklo recitovali simpatiji na zadnjem sedištu ševroleta, a onda još jednom posle žurke odabranim prijateljima.

No, ipak, opšte je poznato da je prava živa američka poezija odsutna iz naših državnih škola. Predavanje poezije je zatihnuo, i pejzaž mladog uma koji može zapaliti samo poe-

¹ Izvornik: Tony Hoagland, „Twenty Poems That Could Save America“, u: *Twenty Poems That Could Save America and Other Essays*, Minneapolis: Graywolf Press, 2014, str. 140–153.

zija postao je mračan, nenaseljen i tih, kao učionica čija se vrata ne otvaraju, čiji su zastori navučeni.

Ovo nije samo šteta zbog toga što je poezija naša zajednička riznica, i potrebna nam je njena životnost, njeno poštovanje podsvesnog, njena spremnost da promišlja dvosmislenost; potrebno nam je da žalosno govori istinu o ljudskom stanju i potrebne su nam njene maštovite predstave lingvističke slobode, koje se suprotstavljaju grotesknim manipulacijama opšte kulture. Potrebno nam je treniranje emocija kroz koje nas vodi poezija. Potrebno nam je da nam pokaže naznake onoga što sledi: slomljeno srce, preživljavanje, neuspeh, izdržljivost, razumevanje, i još slomljenih srca.

Tokom godina upoznao sam mnogo izuzetnih profesora engleske književnosti koji studentima umeju da predstave poeziju živopisnom i stvarnom, ali oni su izuzetak. Uglavnom je većina profesora jezičke umetnosti izgubljena kada je reč o poeziji. Oni se nikada nisu upoznali sa njenom svežinom i vitalnošću. Stoga, ne samo što nisu uvereni u sopstvenu sposobnost da predaju poeziju, nego ni u sopstvenu sposobnost da je *čitaju*! I, što nije ni čudno, ne znaju koje pesme da predaju.

Prvi deo rešavanja problema je veoma jednostavan: mora da se uradi revizija spiska pesama koje se izučavaju u školama. Moramo napraviti novi živi dokument „katalog“ dostupan profesorima kao i učenicima. Prežvakani klasici – „Put kojim nisam pošao“, „Čula sam movu kada sam umirala“, „Ne odlazi tiho u tu blagu noć“, sve te velike i vredne pesme – moraju biti uklonjene i zamenjene novima. Osvežavanje kanonskog sadržaja i tona razbudilo bi profesore i učenike svuda, i oživelo naš osećaj za vrednost i značaj poezije. Ukoliko bismo to postigli, mogli bismo da obnovimo dijalog, predavanja, sve.

Ali, čujem da neko protestuje, zar nisu stare pesme dovoljno dobre? Zar velike pesme ne opstaju zbog svoje vrednosti i privlačne su zbog svoje dugotrajnosti? Ljubav, smrt, razdor, radost, usamljenost – zar ovo nisu teme naših zajedničkih pesama koje se stalno ponavljaju i koje su uvek relevantne? Povlađujući savremenom ne umanjujemo li kalibar umetnosti koji predstavljamo svojoj omladini? Zar to nije kapitulacija pred površnom kulturom i erom jednokratne upotrebe?

Ovakva pitanja promašuju poentu, jer poezija se *ne* prenosi sa jedne generacije na drugu. Lanac kulture je prekinut, što zna svako ko je obraćao pažnju. Štaviše, pisanoj reči je potrebna obnova. Umetnost mora stalno biti ažurirana. „Doverska plaža“ i „Mojoj gospi ne sja sunašce iz zena“ nisu izgubljene već ponovo napisane, iznova i iznova, stotinu puta u svakoj novoj generaciji.

Da su antologije organizovane tako da predstavljaju način na koji većina nas zapravo uči, počele bi u sadašnjosti i kretale se ka prošlosti. Ja sam čitao Lorenza Ferlingetija pre nego što sam čitao D. H. Lorenza, koga sam čitao pre nego što sam čitao Tomasa Vajata. Kada je književni apetit podstaknut, nastaviće da traži nove ukuse. Čitalac koji se prvo zaljubi u Bili Kolins ili Meri Oliver lako može da zaluta do antologije u kojoj se nalaze Emili Dickinson i Tomas Hardi.

Drugi deo rešenja problema je mnogo komplikovaniji: osim ponovnog uspostavljanja američkog kanona, moramo osnovati osnovni plan i program, spisak pesama zajedničkih

našim učenicima i našim građanima. U ovom duhu preporoda, izabrao sam dvadeset pesama za koje verujem da ih treba uključiti u ovaj plan i program – dela za koja verujem da nas mogu obogatiti zajedničkim rečnikom priča, vrednosti, referenci. Kratka objašnjenja i opravdanja koja sam naveo za deset od ovih dvadeset pesama nemaju cilj da unište potencijal za interpretaciju koji je deo životne sile jedne dobre pesme. Naprotiv, nadam se da će podstaći proučavanje oblasti vrednih da budu dalje kultivisane u tom misterioznom unutrašnjem prostoru, američkom umu.

Poezija nas uči etici izbora

Da biste zamislili ovakvu budućnost obogaćenu poezijom, molim vas da zamislite kako negde u sobama za sastanke visokih tavanica koje odjekuju, u našoj prestonici, zaseda komitet kongresa. Sredina leta u Vašingtonu, bokal vode je na stolu, kapljice kondenzacije cure niz njega; led se istopio. Komplikovan predlog zakona je na stolu i zahteva da se izvaži potrebe političke sadašnjosti nasuprot potrebama budućnosti; recimo, da se pruži prioritet subvencionisanju proizvodnje kukuruza namenjenog za etanol, umesto bilo kojoj drugoj alternativi benzinu. Suviše farmera na Srednjem zapadu zavisi od ovih subvencija. Ali ako bi se politika prema subvencijama promenila sada, stradali bi farmeri.

„To je kao pesma Vilijama Staforda“ reče jedan od kongresmenovih pomoćnika. „Koji beše naslov – ona o srni?“

„Putujući kroz mrak“, reče predstavnik iz Kanzasa. Pesma počinje ovako:

*Putujući kroz mrak pronađoh košutu
mrtvu na putu pored reke Vilson.
Obično je najbolje prevaliti ih u kanjon:
put je uzak; naglo skretanje bi moglo prizvati još smrti.*

„To je ta“, reče pomoćnik. „Da, ta scena gde tip mora da odluči da li da gurne srnu sa litice kako bi put bio bezbedniji – iako je bremenita i nosi lane.“

„Ako je izbegne, mnogi mogu poginuti“, reče neko drugi.

„Da“, reče prvi zakonodavac. „Evo nas ovde, spremamo se da odlučimo da su neki životi važniji od drugih, da bismo očistili put za saobraćaj. Da li ćemo da gurnemo srnu sa litice?“

„Kada tako kažeš“, reče drugi, „mislim da bi trebalo da sačekamo.“

„To nije odlučivanje“, reče treći kongresmen. „To je odugovlačenje. Ja kažem da odmah glasamo.“

...Pokraj te planinske staze oklevao sam.

*Na farovima automobila tinja pozicija;
ispod haube spokojno prede motor.
Stajao sam u odsjaju toplog auspuha što postaje crven;
oko naše grupe mogao sam čuti kako divljina osluškuje.*

*Premišljah se mnogo zarad svih nas – moje jedino skretanje –
i onda je najzad gurnuh preko ruba litice u reku.*

„Putujući kroz mrak“ je veoma poznata pesma koja govori o lucidnoj etičkoj dilemi u osnovi svakog moralnog izbora.

Poezija poštuje samoću i samospoznaju

Evo još jednog primera. Žena, koja je odskora razvedena od muža, sa kojim je bila u braku dvadeset i pet godina (zaljubio se u svoju instruktorku joge), ostavši u gradu u kom su zajedno živeli, sada otkriva kako je to biti samac sa pedeset godina. Veoma je zauzeta na svom poslu i može da podnese dane, ali noći su teške i zaključuje da je najbolje izbegavati vino u večernjim satima. Misli da bi mogla ostati sama do kraja života.

Jedne večeri, u vozu na putu kući, setila se pesme iz desetog razreda – „Bambus i ptica“. Kada je stigla u stan, potražila ju je na Internetu. Autorka je Linda Greg:

*U podzemnoj kasno u noć.
Čekala sam metro iz centra
kod Četrdeset druge ulice.
Hodala sam tamo-amo
po peronu.
Preumorna da udelim koji dinar.
Piljila sam u naslovnice magazinâ
na kiosku. Neka prilika u narandžastom
prsluku prominu iza mene,
povlačeći crno crevo za sobom.
Vagon se zaustavlja i vrata se otvaraju.
Sva lica su bezizražajna.
Usrećuje me da boravim
među ovim ljudima
što ostavljaju slobodna mesta
jedni između drugih.*

Razvedena žena pronalazi fokus čitajući pesmu. „Podsetila me je“, govori svojoj prijateljici naredne nedelje, „da postoji dostojanstvo u tome kada si sâm. Sećaš li se žene u pesmi? Ona vidi sve tako jasno *zato što je sama.*“

„Da“, kaže prijateljica. „Ponosna je zbog toga što je sama.“

„Ne, nije to baš ponos – ona samo *vidi* šta je pred njom. Zato što je umorna. Može da vidi jer je iscrpljena i prepuštena samoj sebi. Iako su oni drugi ljudi možda nesrećni i siromašni, poput nje, ona nije odgovorna za njih. Oni ne treba da se menjaju. Oni ne mogu da se menjaju. Svi oni su naprosto to što jesu.“

„Nema sramote ni sažaljenja.“

U redu je biti usamljen, jer su i svi ostali usamljeni. Postoji saučesništvo u samoći.“ Zastaje.

„To je kao egzistencijalizam sa šalom i rukavicama.“

„A šta je sa tipom u pesmi, koji prolazi i vuče crevo za sobom? Nikada to nismo uspeli da shvatimo na času.“

„Ne znam šta je sa tim crevom. Da li sve mora da predstavlja nešto?“

Poezija podstiče odvažnost

U ovom trenutku se možda osećate kao da slušate propoved u stilu Vilijama Beneta na temu Poezija kao Moralisanje. Taj osećaj je samo delimično opravdan. Nemaju svih dvadeset pesama koje sam izabrao „pouku“ kao glavnu temu. Njihova korist nije tako ograničena ili predvidljiva. Pesme su egzistencijalno nekonvencionalne: dok neke deluju kao oprema za filozofski fitnes, osmišljene za samousavršavanje, druge mogu ličiti na sijamske mačke. Razmotrite, kao primer nečega nepredvidljivog, sledeću pesmu Keri Johansen:

*Za crnce i belce vele da će
iščeznuti budemo li gledali
jedni u druge suviše dugo
posebno mlađi uzrasti –
posebno dečaci i devojčice*

*dužina pogleda beše
posmatrana sa strane
kao kraljevsku zmiju
što odmerava bakrenu otrovnicu
dok su ruke majki i očeva nežno
privlačile i stiskale svoju decu*

*za belce i crnce vele da će
iščeznuti ako ali niko nikad nije to
rekao naglas niko nije to rekao
uopšte i niko nikad
nije prozborio kuda su
oni što nisu slušali
otišli*

Njena pesma nam pomaže da imenujemo karakteristiku društvenog pejzaža koju svaki Amerikanac prepoznaje; izvlači na otvoreno i u naše zajedničko vidno polje misteriju rase i zlokobni način na koji se ona manifestuje u našim društvenim zajednicama. Opisuje ukleto stanje koje je posledica potisnutog znanja. Štaviše, pesma ne izbegava složenost kako bi stvorila slaganje. Ne optužuje, niti osuđuje niti zapomaže; ne govori ni iz pozicije tlačitelja niti žrtve. Glavni ton pesme je čuđenje, što je čini bezbednim mestom sa koga može da se započne razgovor na osetljivu temu.

Uznemiren ubrzanom erozijom zajedničkog znanja među Amerikancima, liberalni intelektualac E. D. Hirš preuzeo je na sebe zadatak da ispravlja kulturu svojim bestselerom

Kulturna pismenost (1987). On je tvrdio da bez proširivanja zajedničkog rečnika – Benedikt Arnold, Sigmund Freud, *Kralj Lir*, sprovođenje prohibicije, Hladni rat, Emet Til, udešavanje granica izbornih distrikta radi favorizovanja jedne političke partije – kulturno tkanje Amerike bi se oparalo i propalo. I zaista, ukoliko ne nastavimo da obnavljamo i dopunjujemo svoje zajedničko intelektualno vlasništvo, postajaćemo sve gluplji, imaćemo manje razumevanja jedni za druge, bićemo razdvojeniji.

Konstrukcije kulturnog identiteta mogu biti trivijalne ili važne, toksične ili hranljive, prolazne ili trajne. Kultura poznatih ličnosti koja deluje sveprisutno u našem vremenu vrsta je veštačke zamene za kulturno značajno mesto koje su zauzimali bogovi i mitovi u našoj kolektivnoj imaginaciji. Legende o princezi Dijani ili Majklu Džeksonu ili Ejmi Vajnhaus loše su zamene za priče o Persefoni – mnogima su simpatične, iako im nedostaje osnove za prosvetiteljstvo. Kao što brza hrana imitira pravu hranu, veštačka kultura imitira i svrgava pravi mit. Prava kultura neguje našu sposobnost da vidimo, osećamo i razmišljamo. Daje nam moć. Veštačka kultura nas čini pasivnim, omamljenim materijalistima.

Umetnička dela koja su važna za kulturu uspostavljaju nove repere važnosti, razbijaju ikone, otelovljuju nova priznanja za ljude i vremena. „Zaranjanje u olupinu“, *Građanin Kejn*, „Prufrok“, *Glengeri Glen Ros*. U poeziji, kao i u drugim oblicima umetnosti, neka dela su značajna iz kulturnih razloga neka iz estetskih. Obe kategorije su legitimne, i naravno nekada se preklapaju. Umetnička dela nekada izgube oblik i zvučnost, intenzitet i značaj, za pet godina ili deset ili pedeset – i šta ima loše u tome? Relativna vrednost „besmrtnog“ i „savremenog“ bila je tema mnogih intelektualnih debata, ali zbog čega ove dve kategorije ne bi mogle da koegzistiraju?

Idealizovana Amerika koju je zamišljao Hirš – poduprta smislenim oživljavanjem starih i novih tradicija – bila bi ona u kojoj su pesme deo uljudnosti i zadovoljstva za stolom, na kojoj gosti i domaćini spontano počinju da recituju pesme, u kojoj pesme mogu prirodno i korisno da se ubace u razgovor na bilo koju temu. Da li je takva kultura uopšte moguća?

Poezija rehabilituje jezik

„Balada o narandži i grožđu“ Mjurijel Rukajzer može nas naučiti nešto o osnovnom smislu jezika. Šarmanтна i poučna, pesma postavlja pitanje šta znači kada je jeziku dozvoljeno da bude nepouzdan. Pita se, šta se onda dešava sa kulturom?

*Nakon što završiš svoj posao
nakon što okončaš svoj dan
nakon što pročitaš svoje štivo
nakon što zabeležiš svoje misli –
otidi niz ulicu do tezge sa hot-dogovima,
jedan blok niz put pa preko.
U uzavrelo poslepodne u istočnom Harlemu u dvadesetom stoleću.*

.....

*Frankfurterice, frankfurterice cvrče na čeliku
tamo gde se prodavac hot-dogova oslanja –
ničeg više nema na pultu
osim uobičajene dve mašine,
jedna za grožđe, prazna, i jedna za narandže, prazna,
suočavam se s njim u sredini.
Crni dečak dolazi, gleda u hot-dogove, nastavlja dalje.*

*Posmatram čoveka kako stoji i sipa
u dobro poznati oblik
svetlo ljubičasto u onaj obeležen sa NARANDŽA
narandžasto u onaj obeležen sa GROŽĐE,
napitak od grožđa u mašinu obeleženu sa NARANDŽA
i napitak od narandže u GROŽĐE.
Samo jedna reč velika i jasna, nedvosmislena, na svakoj mašini.*

*Pitam ga: Kako ćemo odsad pa ubuduće čitati
i nalaziti smisao u onome što smo pročitali? –
Kako može da piše i da veruje u ono što je napisala,
onâ omladina s druge strane ulice,
dok ti nastavljaš da sipaš grožđe u NARANDŽU
a narandžu u onu obeleženu sa GROŽĐE?...*

*On gleda u dve mašine i on se smeši
i on sleže ramenima i smeši se i sipa opet.
Moglo bi da bude nasilje i nenasilje
moglo bi da bude crno i belo, žena i muškarac
moglo bi da bude rat i mir ili bilo koji
binarni sistem, ljubav i mržnja, neprijatelj, prijatelj.
Da i ne, biće i ne-biće, ono što radimo i ono što ne radimo.*

*Na čošku u istočnom Harlemu
đubre, štivo, iskren osmeh, silovanje,
zaboravnost, vrela ulica što odiše ubistvom,
bedom, usahlom nadom,
čovek nastavlja da sipa grožđe u NARANDŽU
i narandžu u onu obeleženu sa GROŽĐE,
sipa narandžu u GROŽĐE i grožđe u NARANDŽU doveka.*

Očigledna namera Rukajzerove da poduči može da izazove refleksnu nelagodu među ljubiteljima poezije. Kada je umetničko delo usmereno direktno na „javnu dobrobit“, prvi prigovor se javlja u vezi sa tim koji je pravi razlog za umetnost? Čemu umetnost služi? Lepoti ili istini? Zabavi ili izgradnji karaktera? Da li вреди posmatrati sliku X zbog njenih suprotnih boja, ružnoće, idealizma, predstavljanja istine, ili njenog dijaloga sa istorijom estetike? Da li je osnova umetnosti jedinstveni izraz individualnosti ili kulturnog stanja? Kada je umetnost ocenjivana ili voljena zbog svoje „upotrebljivosti“, etičke koristi, umetnici i inte-

lektualci zameraju da je umetnost unižena, komodifikovana i pojednostavljena. Građanska birokratija, s druge strane, tvrdi da umetnost sama po sebi jednostavno nije dovoljna. Ali ako bismo rekli da su igrališta u osnovnim školama, sa penjalicama i ljuljaškama, napravljena kako bi razvijala koordinaciju i ravnotežu kod dece, da li bi to igrališta učinilo despotiskim i manje zabavnim?

Pesma Rukajzerove iznosi svoju ideju kratko i silovito, i premda pesme ne moraju da imaju instrukcije na kraju kako bi opravdale svoje postojanje, njena upečatljivo uspeva u svojoj misiji. Amerikanac koji je čita nikada neće uzeti zdravo za gotovo obmanljiv, netačan jezik koji nas okružuje u reklamama i politici na isti način na koji subjekt u njenoj pesmi to radi. Ona nas zapravo podstiče da vidimo iskvarenost jezika onako kako treba da bude viđena: kao etičku izdaju, ništa manju od egzistencijalne uvrede, koja ima lančane posledice. Narandža umesto grožđa, grožđe umesto narandže – netačno predstavljanje tako banalnih stvari može delovati trivijalno nasuprot laži o oružju za masovno uništenje, ali takve stvari otvaraju put ka drugim obmanama. „Balada o narandži i grožđu“ pruža svakome ko se sa njom susreo korelativ, referentnu tačku pomoću koje može prepoznati kako određene pojave u svetu (u ovom slučaju ravnodušnost) anestetiziraju naš jezik i time potkradaju našu stvarnost.

Naravno, pesme u našem planu i programu mogu komplikovati i protivrečiti jedna drugoj na koristan način.

„Balada o narandži i grožđu“ govori o etici jezika i potrebi za verodostojnim govorom. Gorućem formulisanju te istine možemo u našem imaginarnom planu i programu suprotstaviti „Kada sam čuo učenog astronoma“ Volta Vitmena, koja ističe nadmoć tišine i prirode nad učenim jezikom i idejama. U Vitmenovoj pesmi su suprotstavljena dva načina učenja, i pesnički subjekt se zalaže za bežanje iz škole:

*Kada sam čuo učenog astronoma,
Kada su dokazi, brojevi, svrstani preda mnom u kolone,
Kada su mi pokazali mape i dijagrame, da ih sabiram, delim i premeravam,
Kada sam sedeo i čuo astronoma kako predaje, uz mnogo aplauza, u sali za predavanja,
Kako brzo sam neobjašnjivo umoran postao i slab,
Dok nisam ustao i išuljao se, odlutao sam,
U tajanstveni vlažni noćni vazduh, i povremeno
U savršenoj tišini dizao pogled ka zvezdama.*

„Kada sam čuo učenog astronoma“ predstavlja struju antiintelektualizma, koja je poznati deo američke tradicije samodovoljnosti i nezavisnosti. Pesma tvrdi da prirodni čovek nema potrebu za suvim recitovanjem školskog znanja. Zapravo, kao što je Emerson predlagao, posao je svakog pravog Amerikanca da ode napolje i stvori sopstveni jedinstveni odnos sa univerzumom. Vitmanovi stihovi otelovljuju taj američki narativ.

Da li je tako teško poverovati da samo dvadeset pesama koje zajedno posedujemo i cenimo mogu napraviti razliku u američkoj kulturi? Skeptični smo zbog svog ukorenjenog uverenja da je poezija anemična, teška i opskurna. Verujemo da, kao i drugi oblici umetno-

sti, poezija mora biti na silu nametnuta ljudima; da je poezija užtogljena, prefinjena, umna, rimovana; da je ona test koji postoji kako bi se odvojili seljaci od esteta. Na kraju krajeva, takva preovlađujuća predrasuda pretpostavlja da je kultura samo privezak ekonomskom realizmu, neškodljivi dodatak našim životima.

Potceniti privlačnost umetnosti znači potceniti ne samo poeziju, već i ljudsku prirodu. Naša glad za mitom, pričom i dizajnom je veoma duboka. Smatram da su istine koje ove pesme nose veoma očigledne. Ukoliko ne volimo pesme, razlog je verovatno u tome što ljude ne podučavamo pravim pesmama. Ipak, neznanje i ustručavanje pred umetnošću je nešto što se prenosi kao epidemija, sa profesora na studenta. Nakon što je generacijama drže u izgnanstvu, poeziju će uskoro početi da posmatraju užtogljenim krajem velikih kuća sa zaključanim vratima, u koje niko ne želi da zađe.

Poezija smanjuje seksualnu napetost i podstiče radoznalost

„Topografija“ Šeron Olds mogla bi srušiti okamenjeno uverenje školstva da poezija nema ni libido ni smisao za humor. Ova pesma ima za cilj da se u svom narativu pozabavi temom seksa na zdrav i vragolast način. „Topografija“ takođe želi da poduči da se može pronaći zadovoljstvo u proširenoj metafori i jeziku kome je dozvoljeno da se pretumbava na indirektne sporedne načine:

*Nakon što smo preleteli preko zemlje
legli smo u krevet, položili svoja tela
delikatno jedno do drugog, kao što se polažu mape
licem u lice, Istok spram Zapada, moj
San Francisco nasuprot tvog Njujorka, tvoj
Fajer Ajlend nasuprot moje Sonome, moj
Nju Orleans duboko u tvom Teksasu, tvoj Ajdaho
jasno na mojim Velikim Jezerima, moj Kanzas
gori naspram tvog Kanzasa tvoj Kanzas
gori naspram mog Kanzasa, tvoje Istočno
standardno vreme utiskuje se u moje
Pacifičko vreme, moje Planinsko vreme
kuca u ritmu tvog Centralnog vremena, tvoje
sunce se brzo podiže zdesna moje
sunce se brzo podiže sleva tvoj
mesec se sporo podiže sleva moj
mesec se sporo podiže zdesna sve dok
sva četiri nebeska tela
ne sagore iznad nas, zapečaćujući nas u jedno,
svi naši gradovi su gradovi blizanci,
sve naše države su ujedinjene, jedna
nacija, neodeljiva, sa slobodom i pravdom za sve.*

Bivši laureat američke poezije Robert Pinski jednom prilikom je rekao da bi američka poezija bila mnogo toplija i pristupačnija ukoliko bi uključivala više seksa, humora i nasilja – dok je u nekim slučajevima umetnički uključila nešto „životne vulgarnosti“ popularne

kulture, ponekad ju je i odbacivala. Pjesma Oldsove odbacuje učmalu elitističku atmosferu kojoj se mi, ljubitelji kulture, moramo stalno opirati. Takođe, otvara vrata mnoštvu dodatnih diskusija na razne teme, od patriotizma do pornografije, od neobičnog zadovoljstva koje pružaju foneme („Sonoma“) do prirode nagoveštaja („Ostrvo vatre“). Bog igre je Eros, i ponekad je umetnost vođena libidom. Sigurno bi se mnogo više knjiga pozajmljivalo iz biblioteka kada bi Amerikanci znali da je poezija seksi. „Topografija“ prikazuje jednu od neverovatnih stvari u vezi sa američkom poezijom: brilijantna je u tome što može biti za sve i svakoga. Može biti visoko ili niskomimetička, zabavna, pouzdana, provokativna, uvredljiva, umna i misteriozna.

Poezija priznaje da predstoje nevolje

Naš pol je toliko nerazrešiv deo naših života i identiteta da možemo slobodno reći da ćemo provesti čitav život raskoljavajući istine i misterije sopstvenog pola. Rodna literatura je toliko brojna jer je napor da se razume pol jedan od osnovnih; britka hitrost poezije udara direktno u srž većine tema, uključujući i ovu. Dok se u „Topografiji“ govori sa odobravanjem o sjedinjenosti u seksu, u „Muškarcu i ženi“ Alana Feldmana se na mnogo ozbiljniji način govori o nezaobilaznim razlikama između muškarca i žene. Odsečnim, brzim, prekinutim stihovima pjesma nabraja strastvene sumnje i podozrenja koji svaki pol ima ka onom drugom. Feldmanova pjesma otvara za diskusiju temu za temom, a nijednu ne zatvara:

*Između muškarca i žene
Gnev je veći, jer svaki bi muškarac voleo spavati
U naručju svake žene
Koja bi volela spavati u naručju
Svagog muškarca, za koga bi verovala da nije
Šizofreničar, za koju bi verovao
Da nije hipohondar
Za koga bi verovala da je neće ostaviti
Prebrzo, za koju bi verovao da ga neće
Zadržati predugo,
Žene često gledaju u reč men
Kako obitava u reči women
Kao da je svaka žena u sebi nosila muškarca i jad,
I danima plakala
Za razliku od muškarca
Čiji plač traje nekoliko sekundi i razdire
Grlo kao kandža –
Jer se razlikuju u boli
Kao i u telima
Žena vidi bol muškarca kao
Sebičluk, muškarac vidi ženin bol
Kao slabost, nedostatak
Ženske boli kao čvrstinu, nežnost muškarca*

*Kao prezrenje,
Koje je zapravo strah,
Muškarčev strah kao nestalnost...
A ipak prolaze kola preko mosta kao reka svetla
U svakom muškarac i žena.*

Teškoće i različitosti su ogromne – „A ipak prolaze preko mosta kao reka svetla / u svakom muškarac i žena.“ Feldmanova pesma je teška, istinita i dovoljno živopisna, zbog čega zaslužuje mesto u našoj zajedničkoj antologiji. Na umetnički način počinje sa postavljenim ali nikad eksplicitno odgovorenim pitanjem. Gnev između muškarca i žene je veći od čega? Ljubavi? Veći od ostalih gnevova koje osećamo? Način na koji je nepotpuno i otvoreno korišćen jezik na početku pesme jedna je od stvari koje ovoj pesmi daju šarm i sofisticiranost. Nabranje razlika između dva pola, očigledno navedeno iz iskustva, istovremeno je provokacija i zadovoljstvo samo po sebi. Nije teško zamisliti situaciju u kojoj bi ova pesma mogla pomoći supružnicima da budu tolerantniji jedno prema drugom.

Pesme služe uvežbavanju budućnosti

Većina pesama se prenosi kroz vreme, neke više neke manje. Neverovatno je koliko dugo i daleko mogu otputovati a da i dalje ostanu sveže. Da li je ikada postojao pesnik koji se zvao Govori-Tečno? To ime dodeljeno je autoru ove pesme indijanskog porekla iz okruga Osaž, sa kojim me je upoznao jedan drugi pesnik. „Pesma Govori-Tečnog“ lagana je kao uspavanka i ozbiljna kao jevanđelje; ironična ali nepokolebljiva o životnim temama. To što govori istovremeno i lično i sa distancom daje joj osećaj pouzdanosti.

*Teglit sopstveni kukuruz daleko –
ko to još voli?
Pratiti crnog medveda kroz šipražje –
ko to još voli?
Loviti bez zarade, vratiti se iznuren bez ičega –
ko to još voli?
Moraš da tegliš sopstveni kukuruz daleko.
Moraš da pratiš crnog medveda.
Moraš da loviš bez zarade.*

*Ako ne, šta ćeš onda kazati malenima? O čemu ćeš im pričati?
Jer loše je ne služiti se razgovorom što nam ga je Bog poslao.
Ja sam Govori-Tečno. Od svih skupina simbolâ,
ja sam simbol sâm po sebi.*

Pesma saosećajno govori vesti: i ti ćeš raditi, i u utorak će ti sav rad propasti i u sredu ćeš se ponovo povinovati radu. E sad, ovo je poruka koju vredi uključiti u govor svakog člana generacije u Americi. Govori-Tečno nam poručuje da umesto da tražimo usluge od

univerzuma, moramo da negujemo mudrost sleganja ramenima i vežbamo mišić upornosti. „Tegлити sopstveni kukuruz daleko... Loviti bez zarade.“ „Pesma Govori-Tečnog“ sa svojim slikama drevnog ratarstva i lova nosi još jedan sloj suptilnih implikacija – da smo mi, čitaoci, čime god da se bavimo, povezani sa najstarijim ritmom ljudskog napora i preživljavanja. Potrebe i opasnosti u našim životima su se promenile samo spolja, ali ne i suštinski. Postoji hiljade vrsta pesama i sve pokazuju u bezbroj pravaca.

Pesme nas uče široko primenljivoj estetici

Još jedna od koristi makar i samo osnovne zainteresovanosti za poeziju jeste način na koji ona oblikuje našu osetljivost na ton, suptilnost u promeni intonacije, što nam zauzvrat pomaže da se spretnije krećemo kroz život. Uzmimo na primer provizornu delikatnu mešavinu ironije i privrženosti u „Geranijumima“ Ženeviv Tagard:

*Čak i ako su geranijumi veštački,
Sasvim je svejedno
U dvorištu italijanske konobe
Ispod nimbusa električne svetlosti
Oni su crveni, ništa manje crveni
Zbog toga kako su stvoreni. Iznad
Ogledalo i ubrusi
U malenim belim sudovima...
...U polučistoj konobi
Gde služe veoma dobru
Lazanju... crvena je čudesna radost
Zaista, a takvi su i ljudi
Koji je vole i zanemaruju. Na ovom mestu
Imaju i dobar hleb, takođe.*

Tagardina pesma, napisana u zamišljenom, nežnom, meditativnom stilu, govori o estetici. Ona postavlja zanimljivo pitanje: Da li nešto može istovremeno biti veštačko i prelepo? Da li moderni svet sa svojim mnogostrukim iluzijama i dalje može biti okruženje u kom duša može pronaći zadovoljenje? Šta vidimo, a šta ignorišemo iz navike? Da li možemo da se naučimo da cenimo svako okruženje? Razmotrite ljupkost skromnog veštačkog cveća! Naštimovati uho za razlike u tonu znači negovati budnost sopstvenih čula. U „Geranijumima“ ironija i čuđenje („polučista konoba“ i „čudesna radost zaista“ crvene) prepliću se i razmatravaju u glasu pesničkog subjekta. Razviti sposobnost razlikovanja tako delikatnih modulacija može biti važan alat za preživljavanje, koristan čitavog života.

Mogu nastaviti da nabrajam primere. Imam spremnu listu – samo čekam odobrenje od predsednika. Možda bi dvadeset drugih iskusnih čitalaca poezije mogli da smisle dvadeset drugih spiskova pesama, koje bi poslužile sličnoj svrsi, pesama koje bi mogle biti prokrijumčarene u dvadeset prvi vek kao amajlije, da vode, mapiraju, podržavaju i teše. Poenta ovog eseja nije kompleksna ali pesme zaista jesu.

Pesme razvijaju našu sposobnost da maštamo, toleranciju za dvosmislenost i neguju zahvalnost prema nepoznatom u ljudskim životima. Iz tako kompaktnih jezičkih struktura, iz svega nekoliko pesama se može ojačati toliko toga što je ugroženo u našoj kulturi. Kao američki pisac čeznem za tim da ova umetnička forma ponovo zauzme svoje važno i korisno mesto u kulturi, da uradi šta može. Poezija može pomoći da razumemo sve što nam je potrebno.

Da bi se uveo program čitanja i proučavanja poezije u obrazovni sistem privatnih i državnih škola potrebno je imati odvažnost, ubeđenje i volju. Potrebna je volja profesora da oni sami zavole poeziju i da se bave materijalom koji nema za cilj da kvalifikuje, definiše ili testira, već da otvara jednu temu za drugom u beskrajnom nizu. Da bi se prenelo poverenje mora se imati poverenje, vera da jedna mala dobra stvar ima potencijal da napravi veliku promenu. Sami naši životi svedoče o tome da je budućnost formirana iz takvih slučajnih susreta, malih prihvatanja i naklonosti. Malo-pomalo, naklonost budućnosti zavisi od pripreme i velikodušnosti prošlosti. Taj uzgredni, gotovo slučajni susret sa nezaboravnom lepotom ili znanjem – te novine koje dolaze iz poezije – upravo je ono što nam omogućuje da, kao što kaže pesma Vilijama Staforda, razmišljamo za sve nas.

Dvadeset pesama koje bi mogle spasiti Ameriku

„Dvadeset prvi. Noć. Ponedeljak“ Ana Ahmatova
„Božja pravda“ En Karson
„sećanje“ Lusil Klifton
„Muškarac i žena“ Alan Feldman
„Amerika“ Alan Ginsberg
„Bambus i ptica“ Linda Greg
„Bolesno dete“ Rendal Džarel
„Za crnce i belce vele“ Keri Johansen
„Topografija“ Šeron Olds
„Divlje guske“ Meri Oliver
„Napisano olovkom u zapečaćenom vagonu“ Den Pagis
„Merenge“ Meri Ruefle
„Balada o narandži i grožđu“ Mjurijel Rukajzer
„Čekajući Ikara“ Mjurijel Rukajzer
„Američki klasik“ Luis Simpson
„Pesma Govori-Tečnog“ Govori-Tečno
„Putujući kroz mrak“ Vilijam Staford
„Geranijumi“ Ženeviv Tagard
„Kad sam čuo učenog astronoma“ Volt Vitman
„Naš prah“ C. D. Vrajt

(S engleskog prevela Ivana Bulj)